

Мізецька В. Я.,

*доктор філологічних наук, професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики
ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

Образцова О. М.,

*доктор філологічних наук, професор, декан факультету іноземних мов
ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

СПЕЦИФІКА АНГЛО-КИТАЙСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ: ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття присвячена специфіці перекладу суспільно-політичного дискурсу з англійської мови китайською мовою. Автори аналізують сутність поняття «суспільно-політичний дискурс» та його лінгвістичну маніфестацію. У роботі охарактеризовано лексико-граматичні особливості відтворення змісту висловлювань досліджуваного дискурсу.

Ключові слова: суспільно-політичний дискурс, прийоми перекладу, лексико-граматичні особливості, англійська мова, китайська мова.

Постановка проблеми. На сьогодні політичний дискурс посідає одно з найважливіших місць в сучасній дискурсивній парадигмі. Політичні події на вітчизняній та міжнародній арені, які динамічно змінюються, переплітаються та взаємотрансформуються, вимагають від своїх учасників вмілого використання мови та політкоректної поведінки. Саме тому вивчення мови політичних текстів сприяє паралельній розробці стратегій і тактик успішної взаємодії представників політичної галузі в світовому форматі.

Міжнародні зв'язки України відіграють чималу роль у різногалузевому розвитку країни, конструктивна реалізація яких уможливиться завдяки мовному інструменту – міжнародній мові, тобто англійській. Проте популяризація та стрімке розповсюдження китайської мови дає підстави констатувати її значущість та конкурентоспроможність англійській мові.

Останніми роками політичний дискурс є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців (А.Н. Баранов, Ф.С. Бацевич, О.І. Воробйова, І.Ф. Ухванова-Шмигова, Є.І. Шейгал, Л. Майлс, Т.А. Дейк та ін.), однак вивченню лінгвістично-перекладацької кореляції компонентів англо-китайського суспільно-політичного дискурсу приділено недостатньо уваги.

Актуальність роботи зумовлена тим, що сутність комплексного поняття «суспільно-політичний дискурс» та його лінгвістична маніфестація в неспоріднених мовах (англійській та китайській) досі залишаються нечітко визначеними у сучасній вітчизняній науці.

Мета статті – виявити типові лінгвістичні й екстралінгвістичні особливості досліджуваного дискурсу та специфіку їх відтворення мовою перекладу у контексті інтенсифікації міжнародної інтеграції у сфері політики та соціального життя.

Досягнення вищезгаданої мети уможливиться через вирішення таких завдань: 1) виявити дискурсивно-марковані ознаки суспільно-політичного дискурсу на матеріалі англійської та китайської мов; 2) охарактеризувати лексико-граматичні особливості оформлення досліджуваного дискурсу та засоби їх відтворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сміслоутворювальним компонентом загальної семантики політичного дискурсу є феномен «дискурс» (від франц. *discourse* – мовлення) – «зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними: прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками; текст, що функціонує в подієвому аспекті, мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей та механізмах їх свідомості (когнітивних процесах)»; «втілене в життя» мовлення [1, с. 136–137.]; «тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом форм життя, залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [3, с. 138].

Конвертуємо надані дефініції у формат дослідження. Зміст політичних текстів соціально обумовлений, тому доцільним вважаємо використати термін «суспільно-політичний» задля розуміння комплексного характеру означеного феномену. Суспільно-політичний дискурс реалізується на лінгвістичному та екстралінгвістичному рівнях, ефективність якого безпосередньо залежить від його «вербального навантаження» та комунікативного «немовного супроводу». Отже, двоаспектний характер дискурсу дозволяє визначити поняття «суспільно-політичний дискурс» як сукупність мовних актів, що оформлюють політичні дискусії та диспути, передвиборні кампанії (промове політичних діячів), промови / виступи президентів (усна репрезентація), з одного боку; тексти програм політичних партій, звернень до народу / влади, законів і законопроектів (письмова репрезентація), з іншого боку, у певному соціальному просторі з урахуванням правил політкоректної комунікативної поведінки, створених на основі досвіду і традицій, стратегічною метою (стратегією) є безконфліктна інтенційно-стимульована інтеракція зацікавлених суб'єктів. Тактичними напрямками реалізації суспільно-політичного дискурсу через взаємодію лінгвістичних, паралінгвістичних і екстралінгвістичних чинників вважаємо такі: 1) вивчення психолінгвістичних засад здійснення політичної діяльності; 2) фахово-лінгвістична обізнаність політичних діячів (у тому числі, вміння привертати увагу аудиторії, зацікавлювати адресата й стимулювати його подальші дії в бажаному форматі кооперації); 3) толерантне ставлення та гнучка адаптація до умов політично-маркованої комунікативної ситуації та соціокультурних характеристик

реалізації міжкультурної комунікації; 4) різнобічне сприяння співпраці учасників дискурсу.

Цілісний концепт англо-китайського суспільно-політичного дискурсу доповнюють екстралінгвістичні (соціокультурні) ознаки його складових. Англomовному компоненту притаманні стриманість висловлювань; наявність доказової бази правильності та доцільності власних / колективних думок, рішень, переконань; упевненість; оптимізм стосовно полишення суспільно-політичного стану в результаті реалізації відповідної програми; конкретність і логічність висловлювань / речень; демонстрація толерантного ставлення представника політичної сфери до аудиторії; використання деяких засобів маніпуляції адресатом / адресатами (володіння вміннями переконувати, розташовувати до себе слухача / читача) для мотивації та стимулювання співпраці-взаємодії. Структура китаємовного компонента ідентична, проте вирізняється некатегоричністю у доведенні політичних позицій, наявністю доказового матеріалу без надання власних / колективних висновків (слухач / читач їх робить сам), більш скритою маніпуляцією адресатом / адресатами, більш стриманим сприйняттям позитивної (чи негативної) інформації та тривалим терміном прийняття рішень, тобто тенденцією не висловлювати (письмово репрезентувати) відразу висновки або власне відношення до отриманого повідомлення. Урахування перекладачем описаних екстралінгвістичних ознак у поєднанні з адекватними лінгвістичними засобами сприяють успішній взаємодії суб'єктів суспільно-політичного дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до мети та завдань започаткованого дослідження розглянемо лінгвістичний компонент, а саме лексико-граматичні особливості його актуалізації, як найважливіший чинник гармонійного англomовного суспільно-політичного дискурсу та перекладацькі прийоми і засоби їх відтворення.

Відомо, що лексико-семантичне та граматичне значення в сукупності маніфестовані в китайському слові-ієрогліфі, тому при дослідженні лексичного рівня китаємовних текстів маємо на увазі лексико-граматичні аспекти слів-символів.

Серед «лексичного навантаження» дискурсу відзначимо політичну термінологію, до складу якою швидко входять неологізми та слова іноземного походження (запозичення), політичні реалії конкретної держави, прізвища та імена учасників дискурсу. Через це правильний вибір перекладацького інструментарію для відтворення семантики висловлювань набуває неабиякої значущості на державному рівні. Наведемо приклади.

Серед найбільш розповсюджених прийомів перекладу англomовних політично-маркованих лексичних одиниць та атрибутивних словосполучень китайською мовою виділяємо кальку: “international law” – 国际法 guójìfǎ (国际 – інтернаціональний, міжнародний, міжнародні відносини; 法 – закон, право, норма).

Англomовні номінативні словосполучення з of-елементом трансформують позицію компонентів з ініціальної на фінальну, типовим є нульовий переклад of-елемента: “the voice of the people” – 民声 mínshēng (民 – народ; 声 – голос).

До складу політичних реалій у світовому контексті відносяться повні та скорочені лексичні одиниці (або їх змішаний тип), наприклад: “NATO Member ship” – 北约会籍 běiyuēhuìjī. Порядок слів не порушується у перекладі китайською мовою, перший компонент словосполучення відтворюється частково (北 означає «північ», 约 – «договір, пакт, угода»). Порівняйте: “NATO” (абре-

віатура від “North Atlantic Treaty Organization”) у розгорнутій формі репрезентована в перекладі китайською мовою зі збереженням послідовності розташування його компонентів (калька) – 北大西洋公约组织 (Běi Dà xī Yáng Gōngyuē Zǔ zhī).

Інваріантом перекладу політичних посад китайської мовою виступають їх відповідники (засобами лексико-семантичних модифікацій), наприклад: “prime minister” відтворюється китайською мовою як «内阁总理 nèigǎozǒnglǐ» та має інші варіанти: 中堂 zhōngtāng (аpx. канцлер, державний діяч, прем'єр-міністр); 元宰 yuánzǎi (аpx. канцлер, прем'єр-міністр) 阁揆 gékǎi (аpx. прем'єр-міністр, канцлер); 首揆 shǒukǎi (аpx. прем'єр-міністр, державний канцлер); 首相 shǒuxiàng (канцлер, прем'єр-міністр в монархічних країнах); 台岳 táiyùe (канцлер, прем'єр-міністр); 台弦 táixián (прем'єр-міністр, канцлер); 台弼 tái bì (прем'єр-міністр, канцлер); 台相 táixiàng (прем'єр-міністр, канцлер); 台衡 táihéng (прем'єр-міністр, міністр); 台衮 táigǔn (прем'єр-міністр, канцлер); 台辅 tái fǔ (прем'єр-міністр, канцлер); 台铉 táixuàn (прем'єр-міністр, канцлер); 台鼎 tái dǐng (прем'єр-міністр, канцлер). Відзначимо велику кількість синонімічних відповідників означеної посади, під час вибору яких враховується історичний період, політичні особливості певної країни, географія діяльності та інші чинники. Конкретизація виступає основним перекладацьким прийомом відтворення автентичного змісту англomовних політичних реалій.

Проте, слово “president” не вирізняється наявністю значної кількості перекладацьких відповідників у китайській мові – 总统 zǒngtǒng. Специфікація досягається через зазначення країни, де президент виконує свої обов'язки. Посада президента компанії відтворюється китайською мовою такими словами: 总理 zǒnglǐ (головний управляючий, генеральний директор, президент); 总经理 zǒngjīnglǐ (генеральний директор, президент (напр., акціонерного товариства)); 总裁 zǒngcái (генерал-директор, президент, (напр., акціонерного товариства, банку)) тощо. Отже, труднощі можуть бути викликані домінантністю феномена синонімії в китайській мові, тому перекладачу-східнознавцю слід детально вивчити контекст ситуації та підібрати адекватний відповідник.

Таке лексичне явище, як політичний неологізм, потребує особливої уваги. Проаналізуємо деякі приклади.

Новими дериватами словосполучення “new deal” стали прикметники “newdealish”, який в китайській мові відтворюється засобом калькування частин мови та їх позиційного порядку: 新的交易 – 新 (новий) 的 (службова частка – ознака приналежності), компонент 交易 jiāoyì перекладається як «обмінюватися; вести мінову торгівлю, торгувати; обмін; торгівля; операція».

Лексикологічний неологізм-аббревіатура “Europarliament” (від “European Parliament”) у перекладі китайською мовою «розгортає» скорочені елементи: 欧洲议会 ōuzhōuyìhuì (欧洲 – Європейський материк, Європа, європейський; 议会 – парламент, парламентський).

Семантичні новоутворення “umbrella” у значенні «політичне прикриття / захисток» в китайській мові має вигляд 政治庇护 zhèngzhìbìhù (政治 – політика, політичний; 庇护 – захищати, обороняти, брати під захист, накривати; захисток), тобто здійснюється «деметонімізація» оригінального англійського слова – зворотний процес. Якщо перекласти «umbrella» його денотативним відповідником 伞 sǎn (буквальний переклад), зміст висловлювання втрачає імпліцитний смисл, водночас нейтралізується його первісна стилістика.

Під час трансформування запозичень різного походження в китайську мову часто використовується семантична заміна: політичному феномену російського походження *“perestroika”* відповідає китайський екземпляр 改革 gǎigé (реформувати, поновлювати, перетворювати, змінювати; перетворення, реформа). Інша політична реальність *“glasnost”* підлягає функціональній заміні під час передачі її семантики китайською мовою – 开放 kāifàng (відкривати(ся); відкритий), яка у поєднанні із словом 政策 zhèngcè (політика) набуває значення «політика відкритості».

У межах суспільно-політичного дискурсу розглянемо засоби англо-китайського перекладу власних назв, а саме прізвищ та імен політичних діячів. Ім'я та прізвище Президента США *“Barack Obama”* перекладається китайською мовою як 贝拉克 bèilākè 奥巴马 àobāmǎ; Канцлер Германії *“Angela Merkel”* – 安格拉 āngēlā 默克尔 mòkè'ěr, Президент України *“Petro Poroshenko”* – 彼得 bìdé 波罗申科 bōluóshēnkē.

Фонетичні особливості китайського звукового складу та морфологічних правил побудови ієрогліфів пояснюють транскрипційний підхід (змішаний тип) до відтворення власних назв китайською мовою. Звуку «r» в китайській мові відповідає «l», наявність одного звуку (літери) у складі англійського слова компенсується в китайській мові через додавання голосного. Звуко-літерна константність китайського ієрогліфічного складу зумовлює відповідні фонетично-морфологічні заміни: «Ba» → «bèi», «O» → «ào», «ck» → «kè», «l» → «èr», «Mer» → «mò», «Po» → «bō», «ro» → «luó», «ko» → «kē».

Важливим для перекладача є коректне сприйняття англійського інваріанту перекладу та адекватне відтворення його загальної семантики з урахуванням того факту, що лексична одиниця (ієрогліф) складається з лексичних і граматичних конститuentів.

Висновки. Отже, лексичний блок англійського та китайського суспільно-політичного дискурсу репрезентований політично-маркованою термінологією, в межах якої простежуються тенденції до його поповнення неологізмами та іншими лінгвістичними новоутвореннями. Серед найуживаніших перекладацьких прийомів визначено калькування (рівень слів і словосполучень атрибутивного типу). Політичні англійські неологізми та реалії відтворюються засобами лексико-семантичної модифікації (конкретизація, пояснення, функціональна заміна). Передача англійських власних назв китайською мовою здійснюється за допомогою фонетично-морфологічного транскрипційного. Урахування специфічних екстралінгвістичних маркерів англійського та китайського суспільно-політичного дискурсу під час здійснення перекладу сприяє конструктивності політичної взаємодії представників країн Заходу і Сходу.

Перспективним вважаємо подальше дослідження перекладацьких прийомів і засобів відтворення імпліцитного змісту англійських висловлювань китайською мовою на синтаксичному рівні.

Література:

1. Лингвистический энциклопедический словарь / [под ред. В.Н. Ярцевой]. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 684 с.
2. Баранов А.Н. Политическая метафорика публицистического текста: Возможности лингвистического мониторинга / А.Н. Баранов // Язык массовой информации как объект междисциплинарного исследования. – М., 2001. – С. 201–247.
3. Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики: [підручник] / Ф.С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 344 с.
4. Воробьева О.И. Политическая лингвистика. Современный язык политики / О. И. Воробьева. – М.: Издательство ИКАР, 2008. – 296 с.
5. Щичко В.Ф. Китайский язык. Теория и Практика Перевода: [учебник] / В.Ф. Щичко. – М.: Восточная книга, 2009. – 223 с.
6. Bell V. 1995 – Negotiation in the workplace: The view from a political linguist // A. Firsted. The discourse of negotiation: Studies of language in the workplace. – Oxford etc.: Pergamon, 1995. – P. 41–58.
7. Van Dijk T.A. Text and Context of Parliamentary Debates. In: Bayley, P. (ed.), Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse. – Amsterdam: Benjamins, 2004. – 339 p.

Мизецкая В. Я., Образцова Е. М. Специфика англо-китайского перевода общественно-политического дискурса: лексико-грамматический аспект

Аннотация. Статья посвящена специфике перевода общественно-политического дискурса с английского языка на китайский язык. Авторы анализируют суть понятия «общественно-политический дискурс» и его лингвистическую манифестацию. В работе охарактеризованы лексико-грамматические особенности воспроизведения смысла высказываний исследуемого дискурса.

Ключевые слова: общественно-политический дискурс, приемы перевода, лексико-грамматические особенности, английский язык, китайский язык.

Mizetska V., Obratsova O. The specificity of the English-Chinese translation of the socio-political discourse: lexical and grammatical aspects

Summary. The article is devoted to the specificity of translation of the socio-political discourse from English into Chinese. The authors analyze the essence of the notion “socio-political discourse” and its linguistic manifestation. Lexical and grammatical features of translation are characterized within the discourse.

Key words: socio-political discourse, translation techniques, lexical and grammatical features, English, Chinese.